

Onveiligheidsgevoelens op de campus

STEFAAN PLEYSIER,
GEERT VERVAEKE &
JOHAN GOETHALS*

Triggers in de onmiddellijke fysieke omgeving leiden tot angst voor criminaliteit

Universitaire campussen vormen omwille van hun kenmerkende fysieke structuur, maatschappelijke functies, en 'bewoners', een bijzondere context voor de analyse van onveiligheid en criminaliteit. Hoewel het niet noodzakelijk 'objectief' onveilige plaatsen betreft, lijken de specifieke karakteristieken van deze dikwijls welomlijnde omgeving onveiligheidsgevoelens te faciliteren. In deze bijdrage gaan we op basis van het relatief beperkte onderzoek in het buitenland na waarom dit (daar) zo is, en welke kenmerken of triggers in de fysieke omgeving nu precies een gevoel van onveiligheid op de campus ontlokken. Hoewel een zuivere campusstructuur, waarbij alle voor de student noodzakelijke voorzieningen zich binnen de grenzen van de campus bevinden, voor Belgische universiteiten eerder uitzondering dan regel is, worden enkele inzichten uit de bestaande literatuur aan de hand van eigen empirisch onderzoek op de campus Arenberg (K.U. Leuven) getoetst. Tenslotte worden de eigen onderzoeksresultaten teruggekoppeld aan de theoretische uitgangspunten, en wordt ook, summier, de bruikbaarheid van dit soort onderzoek bij het uittekenen van een 'campus veiligheidsbeleid' ter sprake gebracht.

I. INLEIDING

"Smells, sounds, sights, touches, pressures - in various combinations, depending on the species- provide a running reading of the situations, a constant monitoring of what surrounds. (...) Human perceptual equipment is such that howsoever an individual stands, sits, or lies, there will be a zone that is behind his line of sight, that is, 'behind his back'. (...) on the street after dark there are places close by the individual which are just outside his field of vision yet near enough to expose him rather severely to what might be lurking there". (Goffman, 1972: 282, 342-345).

De gelegenheid of situatie maakt niet enkel de dief, of bij uitbreiding, de misdadiger, maar wordt ook door de passant, soms volledig onbewust, soms zeer bewust, geëvalueerd op de potentiële aanwezigheid van een gevaar of dreiging. Alhoewel die evaluatie, in essentie een 'eenvoudig' proces van informatieverwerking (van der Wurff, 1990; Vervaeke & Pleyzier, 2001; Peeters, Verbeeck, Vervaeke e.a., 2000), en de uitkomst ervan in eerste instantie afhangt van de modaliteiten van de situatie zelf, vertrekt ze niettemin vanuit een reeks cognitieve basisassumpties of categorieën, en *mental maps* die men kan bovenhalen om de verwerking van een specifieke, unieke situatie te kaderen, en de complexiteit ervan vatbaar te maken. Dergelijke mentale kaarten zijn misschien nog best te begrijpen als bepaalde met een situatie of context verbonden verwachtingspatronen; in een concrete situatie zal de aanwezigheid, Goffman indachtig, van wat men 'daar en dan' niet verwacht, of de afwezigheid van wat 'daar en dan' nor-

maal en vanzelfsprekend lijkt, de aandacht van het individu lokken (*triggeren*). Het zijn aanwijzingen of hints (*cues of triggers*), die de waakzaamheid verhogen en resulteren in een cognitieve -tussentijdse- evaluatie van de situatie voorhanden als 'potentieel gevaarlijk', als een *fear spot* (Fisher & Nasar, 1995). Fisher & Nasar spreken, afhankelijk van hun reikwijdte, over macro-, meso- en microniveau *fear spots*. *Macrolevel fear spots* verwijzen naar de algemene perceptie van onveiligheid in verschillende landen of steden; *mesolevel fear spots* hebben betrekking op delen van een stad of bepaalde buurten die over het algemeen als 'gevaarlijk' gepercipieerd worden. Onze interesse in deze bijdrage gaat echter voornamelijk uit naar zogenaamde *microlevel fear spots*, die verwijzen naar een specifieke plaats, omgeving of situatie die omwille van bepaalde aanwijzingen of hints als onveilig wordt gepercipieerd (Fisher & Nasar, 1995; Brantingham & Brantingham, 1994). We gaan hier straks dieper op in.

De terminologie hierboven, het beschreven informatieverwerkingsproces dat leidt tot de identificatie van bepaalde *fear spots*, is binnen de criminologie lang niet nieuw, maar sluit nauw aan bij enkele klassieke theoretische benaderingen die nagenoeg even oud zijn als de discipline zelf. Aanwijzingen of hints, bepaalde omgevingsfactoren die opportuniteit creëren en bijgevolg criminaliteit faciliteren, zijn centrale elementen uit de ecologische criminologie van de Chicago School (Skogan, 1990). Maar ook vanuit het sociale desorganisatieperspectief (Shaw & McKay, 1942) of het *Broken Windows* paradigma van Wilson & Kelling (1989), die in essentie vanuit bepaalde buurtkenmerken en *incivilities*, hetzij rechtstreeks hetzij onrechtstreeks criminaliteit verklaren, is snel een parallel naar een verhoogd gevoel van onveiligheid getrokken. Hoewel deze 'mijlpalen' hier niet expliciet in herinnering worden gebracht, kan niet worden ontkend dat wat volgt hieraan in belangrijke mate debet is.

II. CRIMINALITEIT EN ONVEILIGHEID OP DE UNIVERSITEITSCAMPUS

Universiteitscampussen verhouden zich op een bijzondere wijze tot criminaliteit en onveiligheid, en dit volgens de relatief beperkte literatuur, hoofdzakelijk om twee redenen die hier achtereenvolgens verder worden uitgediept. Een eerste verklaring hiervoor hangt samen met de bijzondere kenmerken van zij die de campus frequenteren - de bewoners en passanten-, met name voornamelijk studenten. Maar ook de karakteristieken met betrekking tot de campus als dusdanig, de kenmerkende fysieke structuur en sociale patronen eigen aan de omgeving, maken de campus tot een bijzondere context voor de analyse van criminaliteit en onveiligheid.

Fisher & Wilkes (2003; zie ook Fisher, Sloan, Cullen, e.a., 1998) stellen dat studenten een hoger risico lopen op slachtofferschap, zowel van persoonsdelicten als eigendomsdelicten en dat omwille van de demografische kenmerken en de met de levensstijl verbonden 'routine activiteiten' (*lifestyle routine activity*) van deze leeftijdsgroep. Wat de demografische kenmerken betreft, tonen slachtofferenquêtes en *self-report* studies aan dat jongere leeftijdscategorieën, en vooral jongere alleenstaanden, systematisch oververtegenwoordigd zijn als slachtoffers en als daders. Jongere mannen zijn als slachtoffers (en daders) oververtegenwoordigd wanneer het gaat om geweldsdelicten in het algemeen (Fisher & Wilkes, 2003; Fisher e.a., 1998). Jonge vrouwen zijn als slachtoffers op hun beurt oververtegenwoordigd als het gaat om een heel specifiek delicttype, met name seksuele delicten. Meermaals wordt dit hoger risico bij jongere vrouwen overigens in verband gebracht met het hogere onveiligheidsgevoel dat men bij deze groep ook systematisch aantreft, in die mate zelfs dat vrouwen *fear of crime* ook systematisch associëren met *fear of rape* (Ferraro, 1996; Madriz, 1997; Fisher & Sloan, 2003).

Daarnaast bieden dus ook routineactiviteiten theorieën inzicht in waarom studentenpopulaties potentieel een hoger risico op slachtofferschap (en daderschap) lopen. Vooreerst, en dit is een logisch gevolg van het bovenstaande, zijn potentiële slachtoffers en potentiële daders op de campus fysiek nabij (*proximity to crime*), wat de kans op daadwerkelijk slachtofferschap verhoogt. Maar ook, en misschien vooral, vormen kleine, waardevolle bezittingen van studenten een bijzondere aantrekkingskracht voor potentiële, en dus nabije daders, en dit in combinatie met een hoge mate aan bewegingsvrijheid die campushuisvesting dikwijls kenmerkt. Ten tweede plaatsen activiteiten eigen aan het studentenleven de student mogelijk ook in situaties met een verhoogd risico op slachtofferschap (*exposure to crime*). Onderzoek bevestigt dat deelname aan sociale activiteiten, 's avonds en 's nachts, al dan niet gecombineerd met alcohol en drugsgebruik het risico op eigendomsdelicten, maar ook op geweldsdelicten doet toenemen (Fisher & Wilkes, 2003; Fisher e.a., 1998). Bovendien zijn ook dit situaties waarbij de fysieke afstand tussen potentiële slachtoffers en daders klein is. Een derde lifestyle verklaring voor het hoger risico op slachtofferschap onder universiteitsstudenten wijten onderzoekers aan het feit dat studenten minder attent of waakzaam zouden zijn (*capable guardianship*), vooral met betrekking tot hun bezittingen. Tenslotte zijn studenten -het individu en zijn of haar bezittingen- om een mix van de bovenstaande redenen 'aantrekkelijke' doelen (*target attractiveness*).

Ook het karakteristieke uitzicht, de kenmerkende fysieke structuur van een universitaire campus, maakt dat een eigen verhouding tot criminaliteit en onveiligheid zich opdringt. Brantingham & Brantingham (1994) waren met hun studie op de Simon Fraser University campus (Vancouver, Canada) één van de eerste onderzoekers die criminaliteit en vooral angst voor criminaliteit relateerden aan de specifieke fysieke setting en architecturale kenmerken van een campus. Uiteraard gaat de theoretische onderbouw ook hiervan terug op de bovenvermelde klassiekers, maar ook op belangwekkende inzichten uit de sociologie (zie o.a. Goffman's *Relations in Public. Microstudies of the Public Order* (1972)) en de architectuur (zie o.a. Newman's *Defensible Space* (1973)). Campussen zijn over het algemeen relatief uitgestrekte, open 'groene' ruimten; tussen die beplanting, soms bebossing, verbindt een hoeveelheid aan kleine wegen, paden, doorgangen en tunnels, de verschillende als paviljoenen over de totale oppervlakte uitgespreide gebouwen, al dan niet gegroepeerd op basis van de hun toegewezen functies; centrale en administratieve diensten, leslokalen, woonblokken, ontspanningsfaciliteiten,... Meestal is een campus ook een 'open'bare of publieke ruimte, in de betekenis van niet fysiek begrensd; hoewel zij die de campus frequenteren in hoofdzaak studenten en universitair personeel zijn, is de ruimte ook toegankelijk voor 'outsiders', die ook niet noodzakelijk 'opvallen' of als dusdanig identificeerbaar zijn. De combinatie van deze omgevingsgerelateerde karakteristieken met de in bovenstaande paragrafen beschreven eigenschappen van de bewoners van de campus, maken duidelijk waarom 'de campus' potentieel een verhoogde opportuniteit voor criminaliteit biedt.

Maar naast een mogelijk probleem uitgaande van de daadwerkelijke criminaliteit, bevat een universitaire campus dus ook een hoeveelheid aan omgevingsgerelateerde kenmerken die in de onderzoeksliteratuur bekend staan als onveiligheidsgevoelens faciliterend. Waarom een bepaalde plaats gepercipieerd wordt als een potentiële *fear spot*, hangt dikwijls samen met de aanwezigheid van bepaalde aanwijzingen of hints in de omgeving; duisternis, het ontbreken van sociale controle, een verminderde zichtbaarheid of gebrekkig 'ruimtelijk' overzicht van waar men zich bevindt, 'blinde' hoeken waar potentiële daders zich kunnen ophouden (cf. Goffman's *lurk lines*), het gebrek aan vluchtwegen,... zijn omstandigheden die onveiligheidsgevoelens kunnen ontlokken. In

wezen zijn dit echter ook elementen die behoren tot het design en de basisstructuur van veel universitaire campussen (Fisher & Nasar, 1995; Fisher & Wilkes, 2003; Brantingham & Brantingham, 1994). "Normal nighttime activities that involve walking alone from the library, offices, or labs to parking lots, transit stops, or dormitories or nearby apartments across typical campuses can often, therefore, be frightening experiences, even when nothing happens" (Brantingham & Brantingham, 1994:162).

Een gevoel van onveiligheid hoeft bijgevolg zeker niet noodzakelijk overeen te stemmen met een daadwerkelijke dreiging; *fear spots* en *crime spots* vallen niet per definitie samen. Vanuit die wetenschap delen Brantingham & Brantingham (1994) 'de universitaire campus' op in hetzij campussen met een hoge/lage criminaliteitsgraad, hetzij campussen waar het onveiligheidsgevoel hoog/laag is. Het is met andere woorden niet uitgesloten dat een campus met een gering criminaliteitsprobleem (*low crime campus*) tezelfdertijd een hoge mate van onveiligheidsgevoelens opwekt (*high fear campus*), en vice versa. Een geïsoleerd ingeplante en afgezonderde campus, waarbij de gebouwen ver van elkaar verwijderd zijn, en verbonden worden met tussen het groen kronkelende paden, kan een lage criminaliteitgraad hebben, maar bij de bewoner, die bij duisternis en alleen de campus dient te doorkruisen, een aanzienlijk gevoel van kwetsbaarheid en angst opwekken. Volgens een gelijkaardige redenering kan ook op een campus waar iedereen zich relatief veilig voelt (*low fear campus*) in theorie het risico op criminaliteit toch aanzienlijk (*high crime campus*) zijn. Een campus nabij een stedelijk centrum, met veel activiteit en een hoge densiteit aan studenten en 'outsiders', ook bij nacht, kan het onveiligheidsgevoel drukken, maar tezelfdertijd opportuniteit creëren voor zowel eigendomsdelicten als persoonsdelicten. We gaan hier binnen deze bijdrage niet verder op in, maar verwijzen de in deze typologie geïnteresseerde lezer naar Brantingham & Brantingham (1994:163).

De universiteitscampus verhoudt zich op een unieke manier tot de fenomenen criminaliteit en onveiligheid. Maar 'de' universiteitscampus bestaat natuurlijk niet, en die 'unieke' verhouding tot criminaliteit en onveiligheid is enkel uniek in zijn theoretische algemeenheid; elke campus wijkt op zijn eigen specifieke manier af van wat archetypisch een campus 'zou moeten zijn', net zoals ook zijn relatie tot criminaliteit en onveiligheid oneindig veel complexer is dan wat het bovenstaande allicht laat uitschijnen. Niettemin pogen we in het tweede deel van deze bijdrage enkele van deze inzichten aan een empirische toets te onderwerpen. Meerbepaald concentreren we ons op het onveiligheidsgevoel onder de bewoners van de campus Arenberg van de K.U.Leuven; via zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek wordt nagegaan welke plekken zij als *fear spots* identificeren, en of deze plaatsen inderdaad die eigenschappen vertonen die eerder als aanwijzingen, hints of triggers voor onveiligheidsgevoelens werden omschreven.

III. FEAR SPOTS OP DE CAMPUS ARENBERG: EMPIRISCH ONDERZOEK

1. Campus Arenberg (K.U.Leuven)

Een universitaire campus in de meest zuivere zin van het woord, waarbij alle voor de student noodzakelijke diensten zich op het gebied van de bijgevolg 'autonome' campus bevinden, vindt men in België, met uitzondering van de campus Louvain-la-Neuve (UCL), niet. Enkele universiteiten hebben evenwel sites die de klassieke campusstructuur, met name de karakteristieke fysieke kenmerken ervan, min of meer benaderen: de campus Sart Tilman (ULg), de campus Etterbeek (VUB), campus Drie Eiken (UA), de

LUC campus, de campus Kortrijk (KULAK) en in mindere mate enkele kleine stedelijke 'campussen' zoals Sterre, Ardoyen en Coupure (UG) en Middelheim en Groenenborger (UA).

Wij zullen ons in dit onderzoek richten op de K.U.Leuven campus Arenberg², een relatief grote (+/- 2 km²), 'groene' campus op het grondgebied Heverlee, op korte afstand van Leuven, met veel van de hierboven reeds beschreven campuskarakteristieken (zie bijlage 1 voor een kaartje). De campus bestaat uit vier grote percelen, al dan niet gescheiden door enkele openbare wegen, maar voornamelijk functioneel opgedeeld; Arenberg I en III bevatten in hoofdzaak leslokalen, auditoria en facultaire gebouwen, Arenberg II huisvest de centrale diensten, o.a. de door studenten frequent gebruikte computerklassen en de campusbibliotheek, en de woon- en ontspanningsfuncties (vnl. sportfaciliteiten) en het studentenrestaurant Alma 3, bevinden zich op Arenberg IV. Verplaatsingen op de campus gebeuren door studenten in de eerste plaats met de fiets, of te voet, via karakteristieke kleine campuswegen, vrij van alle andere verkeer. Alhoewel uiteraard ook andere studenten gebruik maken van de campus, zijn onderwijs en huisvesting, en in mindere mate enkele andere diensten, in de eerste plaats gericht op studenten uit de Groep exacte wetenschappen; tijdens het academiejaar 2002-2003 waren dit 6570 studenten³. Op de campus wonen ongeveer 1110 studenten, verdeeld over drie universitaire (870) en twee private residenties (240). De andere studenten zitten ofwel buiten de campus op kot, hoofdzakelijk in het centrum van Leuven, of pendelen. Het empirisch onderzoek dat hieronder wordt besproken beperkt zich tot de bewoners van één universitaire residentie, de studentenwijk Arenberg (Cité), centraal gelegen in het woongedeelte van Arenberg IV, die kamers biedt aan 660 studenten. Er werd geopteerd voor bewoners omdat men mag aannemen dat deze groep zeer vertrouwd is met de campus, de campus ook het meest frequenteert, en dit op elk uur van de dag (en nacht); bovendien, en dit is een pragmatisch argument, zijn deze studenten op de residentie ook relatief makkelijk bereikbaar voor het onderzoek.

De campus Arenberg in de eerder besproken typologie van Brantingham & Brantingham (1994) een plaats geven is niet evident; vooreerst kunnen zowel karakteristieken die wijzen op een *low crime* campus als *high crime* campus teruggevonden worden. Weinig criminaliteit hangt volgens deze typologie bijvoorbeeld samen met het ingebed zijn van de campus in een buurt of omgeving met middelhoge en hoge inkomensgroepen wat voor de campus Arenberg zo is; anderzijds is het een relatief grote campus ('most people do not know each other'), zijn de campusgrenzen 'open' en oefent de campus ook een aantrekkingskracht uit op 'outsiders' (bv. omwille van de sportfaciliteiten), wat dan weer zou samenhangen met een hogere criminaliteitsgraad (Brantingham & Brantingham, 1994). Ook wat het 'angstniveau' betreft wijzen enkele kenmerken op een *high fear* campus (veel groen en beplanting in de onmiddellijke omgeving van de residenties, kleine en soms slecht verlichte paden, 'fietsbunkers' niet zichtbaar van buitenaf, nauwelijks activiteit op grote delen van de campus bij duisternis,...), andere op een campus met een laag angstniveau (grote, 'groene' delen van de campus worden overdag gebruikt, maar kunnen 's avonds of 's nachts gewoon vermeden worden (bv. Arenberg III), ook 's avonds veel activiteit op delen van de campus (bv. sportinfrastructuur),...).

Feit is wel dat de universiteit sedert enkele jaren binnen de dienst Bewakings- en beveiligingsbeleid een werkgroep Veiligheid oprichtte, en dat naar aanleiding van een aantal incidenten op initiatief van deze werkgroep ook besloten werd een slachtofferenquête uit te laten voeren om een beter beeld te krijgen van zowel de objectieve als subjectieve (on)veiligheid op de campus (Smedts, 1999; zie ook *Veto*, 02/05/2000). Zon-

der het belang hiervan te overschatten kunnen enkele kerncijfers uit dit in 1999 door de dienst Studentenvoorzieningen uitgevoerde onderzoek helpen de campus beter te plaatsen binnen bovenstaande typologie. De steekproef van dit onderzoek (N=1944) - afgenomen in februari en maart 1999 - bevat studenten die wonen en/of les volgen op de campus Arenberg. De steekproef bevat meer mannen (1169) dan vrouwen (695), wat niet vreemd is gezien ook de oververtegenwoordiging van mannelijke studenten met name op de faculteit Toegepaste Wetenschappen. De bewoners (360) kregen de vragenlijst op hun kotadres bezorgd, de niet-bewoners (1584) werden tijdens een college of practicum benaderd. De aangifte van criminaliteit in deze survey wordt opgesplitst in misdrijven buiten de campus, misdrijven op kot, en misdrijven in universitaire gebouwen. Enkel deze laatste twee categorieën, met betrekking tot de bewoners van de campus zelf, lijken ons relevant binnen de inhoud van dit artikel. Ongeveer 10% van de bewoners van de Arenbergwoonwijk werden ooit⁴ slachtoffer van een misdrijf op hun kot. Het ging hierbij bijna steeds (88%) om 'diefstal, inbraak, indringing' of 'vandalisme'. Opvallend is hier nog de relatief lage aangiftebereidheid; 'slechts' in 40% van de gevallen werd het misdrijf op kot gemeld. Daarnaast werd ongeveer 3% van de bewoners van de Arenbergwoonwijk het slachtoffer van een misdrijf in universitaire gebouwen. Ook hier weer betrof het hoofdzakelijk (62%) diefstal en vandalisme. Cijfers over aangiftebereidheid werden hier niet weergegeven. Zonder het belang van deze cijfers te overschatten of uit te wijden over de talrijke problemen betreffende de betrouwbaarheid van cijfers uit zelfrapportage studies, lijkt criminaliteit op de campus Arenberg niet meteen een zeer groot probleem. Gezien incidentele individuele gevallen natuurlijk potentieel ernstige gevolgen kunnen hebben, lijkt ons de 'waakzaamheid' vanwege de academische overheid echter ook niet overbodig. We komen hier in ons besluit nog op terug.

Tot slot is het binnen deze bijdrage ook nog relevant even stil te staan bij de gegevens uit dit survey met betrekking tot de subjectieve onveiligheid, de onveiligheidsgevoelens zeg maar. Alhoewel bij de meting van 'onveiligheidsgevoelens' binnen dit onderzoek uiteraard vragen kunnen worden gesteld, is het niettemin illustratief hier kort op in te gaan. Op het moment van de bevraging (1999), voelde ongeveer 20% van alle respondenten zich 'eerder onveilig' (15%), 'onveilig' (4%) of 'zeer onveilig' (1%) op de campus. Wat uit de literatuur rond onveiligheidsgevoelens systematisch naar voor komt (zie o.a. Hale, 1996), en ook in deze studie empirisch bevestigd wordt, is het verschil in onveiligheidsgevoelens tussen mannen en vrouwen; opgesplitst naar geslacht voelde slechts 7% van de mannelijke studenten zich in mindere of meerdere mate onveilig (zelfde categorieën dan hierboven), in tegenstelling tot 43% bij de vrouwelijke studenten. Het algemeen beeld (20%), waarin mannen een groter gewicht hebben, verbergt dus enigszins 'hoe onveilig vrouwelijke studenten zich voelen'. Naast dit algemeen gevoel van onveiligheid werd de respondenten ook nog gevraagd of er op de campus specifiek bepaalde plaatsen zijn waar ze zich onveilig voelen; dit was het geval voor 31% van de studenten, en opnieuw, voor slechts 11% van de mannelijke studenten, tegenover maar liefst 63% van de vrouwelijke studenten.

Hoewel men in de abstractie van de typologie de specificiteit van de casus steeds enigszins verliest, neigt de campus Arenberg allicht eerder naar een *low crime* campus. Besluiten op basis van het cijfermateriaal uit deze enquête dat het ook een campus met een laag angstniveau betreft, zou echter een miskennis zijn van het bovenstaande. Zeker onder een belangrijk deel van de vrouwelijke studenten die de campus frequenter of bewonen leeft er een algemeen gevoel van onveiligheid, dat blijkbaar op 'bepaalde plaatsen' op de campus ook geconcretiseerd wordt.

2. Opzet van het eigen empirisch onderzoek

Het eigen empirisch onderzoek naar onveiligheidsgevoelens bij de bewoners van de residentie Arenberg bestond uit twee delen, een eerste kwalitatieve bevraging bij een kleine groep studenten (N=18), en onmiddellijk daaropvolgend een tweede kwantitatief onderzoek aan de hand van een schriftelijke vragenlijst bij een grotere groep studenten (N=123)⁵. Beide delen hadden bijgevolg ook een eigen duidelijke finaliteit: de kwalitatieve fase had als hoofddoel een 'inventaris' op te stellen van die plaatsen op de campus die studenten zelf als fear spots identificeerden. Op een kaartje van de campus werd hen gevraagd die plaatsen aan te duiden waar ze zich wel eens onveilig voelden, onder welke omstandigheden ze zich daar onveilig voelden, en of ze in hun eigen woorden ook kunnen verklaren waarom ze zich op die plaats(en) onveilig voelden. Voor het kwantitatief luik werden op basis van deze inventaris drie plaatsen geselecteerd, met als criteria de frequentie waarmee de plaats werd geïdentificeerd als *fear spot* én de verwachting dat deze plaatsen bij nagenoeg alle studenten daadwerkelijk bekend zijn, en vervolgens opgenomen als hoofdbestanddeel van een kwantitatief survey. De centrale doelstelling hier is in eerste instantie het gemiddeld angstniveau bij studenten op deze drie plaatsen na te gaan, en vervolgens, indien deze angstniveaus differentiëren, of de in het eerste deel besproken aanwijzingen of triggers hiervoor een verklaring kunnen bieden.

Wat betreft het kwalitatief luik werden studenten gecontacteerd uit één woonblok van de residentie Arenberg⁶; in totaal werden 18 kwalitatieve interviews (10 vrouwelijke, 8 mannelijke studenten) gerealiseerd, steeds op de kamer van de student, waarbij naast de interviewer en de student geen derden aanwezig waren. Voor de kwantitatieve survey werden schriftelijke vragenlijsten gedistribueerd bij zes van de elf resterende woonblokken van de residentie Arenberg. Niettegenstaande op deze manier een relatief aanzienlijk percentage van de bewoners van de campus Arenberg aan het onderzoek participeert, moet men, op basis van de vrij lage respons graad (41.3%) en de relatief beperkte, effectieve steekproef (N=123), toch realistisch zijn over de representativiteit van dit onderzoek naar de bredere populatie, zijnde 'de bewoners' van de campus Arenberg⁷.

Alvorens de resultaten van het onderzoek te bespreken, dienen we nog even stil te staan bij de meetinstrumenten die in deze survey werden gehanteerd. Elders hadden we het al over het problematisch karakter van zowel de conceptualisering als de meting van onveiligheidsgevoelens, *fear of crime* of 'angst voor criminaliteit' (Pleysier, Vervaeke, Goethals e.a., 2003a; Pleysier, Vervaeke, Goethals, 2003b; 2002; 2001). Alhoewel binnen de criminologie rond 'fear of crime' ondertussen een aanzienlijke onderzoekstraditie is ontstaan, is het opvallend dat men hierbij slechts zelden beroep heeft gedaan op de kennis en knowhow met betrekking tot de conceptualisering en meting van *fear* en anxiety binnen de psychologie. Het gevolg hiervan is volgens Gabriel & Greve dat "empirical data on fear of crime are often 'seen through the wrong spectacles'" (2003:600). 'Angst voor criminaliteit' verschilt immers in essentie niet van 'angst voor open ruimten', 'angst voor spinnen',..., op de stimulus na. Het is ons dan ook een raadsel waarom bij de meting van 'angst voor criminaliteit'⁸ in de onderzoeksliteratuur zelden een beroep werd gedaan op de binnen de psychologie bestaande toestandsangstschalen, op de spreekwoordelijke uitzondering na (Vitelli & Endler, 1993). De respondenten in ons onderzoek werden gevraagd zich voor te stellen hoe ze zich zouden voelen 's avonds en alleen op de drie geselecteerde en gekende plaatsen in hun eigen buurt, geconcretiseerd met drie duidelijke foto's⁹; daarna werd voor elke situatie of

plaats een verkorte, gebalanceerde versie van de toestandsangstschaal uit de Zelf-Beoordelings Vragenlijst (ZBV), de Nederlandstalige bewerking van de Spielberger State/Trait Anxiety Inventory, voorgelegd (van der Ploeg, 2000)¹⁰. Hierbij volgen we de redenering van Fisher & Nasar (1995); het werken met foto's van plaatsen die een grote bekendheid genieten bij nagenoeg alle respondenten, biedt ons het voordeel een belangrijke kritiek bij de meting van *fear of crime* te counteren, met name dat het meet-instrument te weinig concreet is en bijgevolg een hoog hypothetisch karakter heeft. Dit soort onderzoek is uniek in zijn beperktheid, in die zin dat het onderzoeksgebied "a real setting in which our respondents had firsthand experience with the site" is. Fisher & Nasar (1995:222) citeren hier trouwens treffend Warr (1990:905): "there is almost certainly no way to fully capture the variety and subtlety of ... effects without the use of photographic reproduction of scenes, or better yet, actual field measurements". In tegenstelling tot Fisher & Nasar (1995) laten we, zoals hierboven reeds beschreven, op de foto's een itemset volgen, wat bij het meten van wat in wezen toch een vrij complex concept is ('angst voor criminaliteit'), de betrouwbaarheid en validiteit ten goede komt; zo is het meten van een concept aan de hand van meerdere items robuuster voor meet- en toevalsfouten. Het gebalanceerd karakter van de schaal laat bovendien toe *acquiescence* of volgzzaamheid als antwoordstijl te modelleren, iets wat we elders reeds illustreerden (Pleysier e.a., 2003a).

3. Kwalitatieve verkenning

Wat betreft de resultaten van onze eerste, kwalitatieve onderzoeksfase kunnen we vrij kort zijn. In essentie zijn de belangrijkste bevindingen weergegeven op het kaartje met de plattegrond van de campus Arenberg in bijlage 1. De hoofddoelstelling was het bekomen van een inventaris aan *fear spots*, fysiek duidelijk aanwijsbare plaatsen op de campus waar de studenten zich wel eens onveilig voelen; overigens werd een gelijkaardig kaartje voorgelegd ter ondersteuning van de respondenten. In totaal werden door de 18 studenten 24 goed omschreven plaatsen gemeld waar men zich - nagenoeg enkel bij duisternis - wel eens onveilig voelt; na inventarisatie bleek het uiteindelijk om 11 verschillende *fear spots* te gaan. De 7 plaatsen die meer dan één vermelding kregen, dus door minstens 2 studenten als *fear spot* werden geïdentificeerd, zijn aangeduid op het kaartje. Zoals eerder gezegd, selecteerden we uiteindelijk 3 plaatsen voor de kwantitatieve vragenlijst, waarbij voor de selectie een dubbel criterium gold; enerzijds uiteraard het aantal vermeldingen, maar anderzijds ook de verwachting dat de betreffende plaats gekend is bij het overgrote deel van de studenten. Vanuit die overwegingen kozen we voor (1) de tunnel onder de ringweg, (2) het eerste deel van de Kapeldreef en (3) het 'steegje' achter de GB supermarkt (zie bijlage 1 en 2).

De tunnel onder de ringweg (zie bijlage 2, foto 1) kreeg 'slechts' 2 vermeldingen in de kwalitatieve interviews maar is voor de studenten een centrale en dus bekende verbinding, voor fietsers en voetgangers, tussen de campus Arenberg en het centrum van Leuven. Dezelfde bekendheid geniet de Kapeldreef (bijlage 2, foto 2); dit pad wordt door studenten (fietsers en voetgangers) frequent gebruikt voor verplaatsingen van de woonwijk naar Arenberg III (o.a. auditoria) of Arenberg II (o.a. bibliotheek en pc-klassen) en terug. Deze relatief lange verbindingsweg werd 7 maal aangeduid, het door ons geselecteerde deel (1ste stuk) 3 keer. Het 'steegje' achter de GB supermarkt werd in de kwalitatieve interviews het vaakst als *fear spot* aangeduid (5 maal), en is door de studenten ook relatief goed gekend (bijlage 2, foto 3). De GB supermarkt ligt centraal bij de

ingang van de campus, en het steegje aan de achterzijde van de supermarkt geeft via een smalle doorgang rechtstreeks toegang tot het woongedeelte van de campus.

Hoewel deze plaatsen als *fear spot* werden geïdentificeerd, verschillen ze toch op enkele belangrijke punten; deze karakteristieke koppelen terug aan de in het theoretisch gedeelte besproken omgevingsgerelateerde aanwijzingen of hints die een gevoel van onveiligheid op die betreffende plaats opwekken en intensiveren. Fisher & Nasar (1995) kwamen tot de conclusie dat vooral een gebrekkig ruimtelijk overzicht - van waar men zich bevindt en waar men zich naartoe begeeft -, de aanwezigheid van 'blinde' hoeken of 'nissen' - waar potentiële daders zich kunnen ophouden -, en fysiek afgegrensde doorgangen die vluchtmogelijkheden beperken, en zeker een combinatie van deze factoren, *fear of crime* faciliteren. Zeker 's avonds laat en 's nachts bevat de tunnel onder de ringweg (foto 1) nagenoeg elk van deze kenmerken: de in- en uitgang van de tunnel bevat een hoek van 90°, wat zich in de tunnel bevindt is dus niet observeerbaar; bovendien zijn die hoeken bijgevolg ook 'blinde hoeken' waar potentiële daders zich aan het zicht kunnen onttrekken. Overigens kan iemand met kwade intenties 'verdoken' observeren (cf. *lurk lines*) wie aan de overkant van de ringweg de tunnel binnengaat en zijn bij een mogelijke confrontatie in de tunnel de vluchtwegen uiteraard zeer beperkt. Bovendien zijn in- en uitgang, en de tunnel zelf maar matig verlicht en wordt de gebruiker bijkomend ook geconfronteerd met zogenaamde *incivilities* (voornamelijk graffiti, soms ook lege blikjes, urinegeur,...) die de perceptie van potentieel gevaar en van afwezigheid van sociale controle stimuleren. In mindere mate vinden we enkele van deze eigenschappen ook terug in foto 3 (steegje achter GB supermarkt); ook deze plaats heeft bij duisternis een desolaat karakter, de vluchtwegen zijn er beperkt, en de verlichting is niet altijd optimaal. De omgeving bevat enkele *blind spots*, door bomen en beplanting, of de hoeken van de supermarkt, en ook hier vindt men wel eens *incivilities* terug (achtergelaten winkelkarretjes, zwerfvuil,...). De Kapeldreef scoort allicht beter wat deze eigenschappen betreft; het rechte pad is vrij goed verlicht (tenzij occasioneel een lamp het niet doet) en is langs één kant open en goed overzichtelijk (wel fysiek begrensd door de Voer, een waterweg). Aan de andere zijde grenst het pad aan een dunne bosrand, wat de zichtbaarheid en het overzicht limiteert en dus onzekerheid kan opwekken. Kort daarachter liggen echter de universitaire atletiekpiste en sportvelden, waardoor hier tot 's avonds laat vrij veel activiteit is. Maar bij nacht is ook dit deel van de campus nagenoeg verlaten. Sedert enkele jaren heeft men op deze plaats ook sopspraakpalen (zie foto 2) geplaatst; het is echter onduidelijk of dit bij studenten het veiligheidsgevoel verhoogt, of eerder integendeel, kan worden aanzien als een bijkomende aanwijzing in de omgeving of hint die duidt op de aanwezigheid van een potentieel gevaar. We komen hier in onze slotbespreking nog op terug.

4. Kwantitatief luik

Voor de rapportage van de angstniveau's verbonden met de drie in de kwantitatieve survey opgenomen plaatsen, werden de 6 items van de verkorte toestandsangstschaal gesommeerd tot één totaalscore ('toestandsangst') per *fear spot* (min. score = 6, max. score = 30)¹¹. Bovendien hebben we die respondenten die de plaats op de foto niet herkenden, uit de analyse weggelaten. Voor foto 1 waren dit 10 respondenten, voor foto 2 slechts 1 respondent, en voor foto 3 22 respondenten, wat een bevestiging is van het feit dat de plaatsen in kwestie gekend zijn bij de grote meerderheid van de studenten (dit was naast het aantal vermeldingen tijdens de kwalitatieve interviews het criterium voor de selectie van de drie plaatsen). Voor de volledigheid geven we nog mee dat ook

werd gevraagd of de studenten op deze plaatsen ooit daadwerkelijk bedreigd of lastig gevallen werden; in de tunnel (foto 1) was dat voor niemand het geval, in de Kapeldreef (foto 2) zeggen drie studenten dat ze ooit bedreigd of lastig gevallen werden, en voor het steegje achter de GB supermarkt was dit voor één student ooit het geval. Deze vier studenten waren vrouwen.

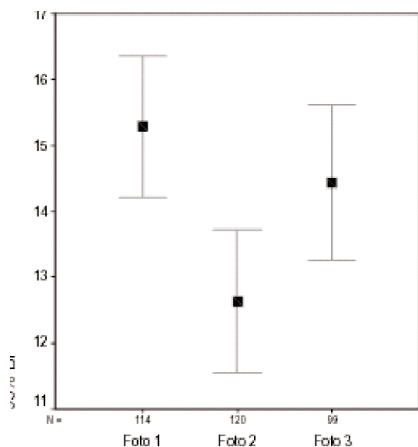
Tabel 1 geeft de gemiddelden van de toestandsangst scores, voor de drie foto's of fear spots. Aangezien in de onderzoeksliteratuur dikwijls grote verschillen worden gevonden tussen mannen en vrouwen (zie eerder), zijn deze gemiddelden ook opgesplitst naar geslacht.

TABEL 1: GEMIDDELD ANGSTNIVEAU VOOR DE DRIE GESELECTEERDE *fear spots* (n TUSSEN HAAKJES)

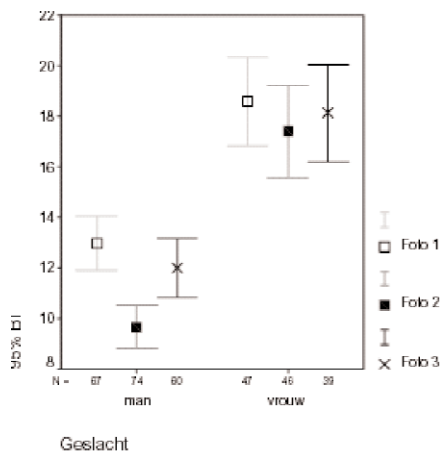
	gemiddelde mannen	gemiddelde vrouwen	gemiddelde totaal
<i>Foto 1</i>	12.97 (67)	18.60 (47)	15.29 (114)
<i>Foto 2</i>	9.68 (74)	17.39 (46)	12.63 (120)
<i>Foto 3</i>	12.02 (60)	18.13 (39)	14.42 (99)

Tabel 1 geeft onmiddellijk twee belangrijke tendensen uit ons onderzoek weer; voor eerst vinden we, afhankelijk van de plaats een differentieel angstniveau terug; foto 1 (de tunnel) genereert blijkbaar gemiddeld meer angst dan foto 3 (het steegje achter de GB), en foto 3 genereert op zijn beurt meer angst dan foto 2 (Kapeldreef) dit doet. Deze volgorde blijft overigens ook intact wanneer we opsplitsen voor geslacht. Een tweede centrale conclusie uit tabel 1 is dat in onze steekproef, ongeacht de situatie of de plaats, vrouwelijke studenten zich gemiddeld steeds angstiger voelen dan hun mannelijke collega's. Alvorens we deze observaties terugkoppelen aan wat hierover reeds in algemene termen is gezegd - en hier op het eerste zicht empirisch geconfirmeerd wordt -, is het aan te raden deze relatieve verschillen op hun statistische houdbaarheid te onderzoeken. In figuur 1a en 1b worden opnieuw de gemiddelde angstniveau's, ditmaal visueel voorgesteld, met rond het gemiddelde telkens het 95% betrouwbaarheidsinterval¹².

FIGUUR 1A: GEMIDDELD ANGSTNIVEAU VOOR DE DRIE FEAR SPOTS (MET 95% BETROUWBAARHEIDSIINTERVAL)

FIGUUR 1B: GEMIDDELD ANGSTNIVEAU VOOR DEDRIE FEAR SPOTS NAAR GESLACHT (MET 95% B.I.)

Figuur 1a illustreert visueel dat de gemiddelde angst die studenten ervaren op plaats 1, de tunnel, hoger is dan op plaats 3, het steegje aan de achterzijde van de GB. Aangezien de betrouwbaarheidsintervallen rond deze gemiddelden elkaar echter overlappen, moeten we op basis van deze figuur besluiten dat dit verschil in gemiddelden niet significant is. Hetzelfde kan gezegd worden voor plaats 3 (het steegje) en plaats 2 (Kapeldreef); studenten voelen zich gemiddeld angstiger op plaats 3, maar opnieuw is dit verschil gezien de overlap van betrouwbaarheidsintervallen, niet statistisch significant. De gemiddeld hogere angst die ervaren wordt op plaats 1 (de tunnel) in vergelijking tot plaats 2 (Kapeldreef), houdt echter statistisch wel stand. Beide betrouwbaarheidsintervallen overlappen niet.

Wanneer we in figuur 1b opsplitsen naar geslacht valt opnieuw meteen op dat vrouwelijke studenten zich op elk van de drie *fear spots* gemiddeld angstiger voelen dan de mannelijke studenten; deze verschillen in gemiddelden zijn bovendien ook duidelijk significant, ondanks de bredere betrouwbaarheidsintervallen rond de 'vrouwelijke' gemiddelden - te wijten aan de kleinere absolute aantallen. Zichtbaar is ook dat de gemiddelde angstniveaus van de vrouwen op deze drie plaatsen wel bovenstaande rangorde of tendens respecteren (foto 2 < foto 3 < foto 1), maar de betrouwbaarheidsintervallen elkaar steeds overlappen. Voor de mannen vinden we dit keer op basis van de betrouwbaarheidsintervallen rond de gemiddelden een significant verschil tussen plaats 1 en plaats 2, en tussen plaats 3 en plaats 2, in de richting die overeenkomt met de eerdere resultaten; mannelijke studenten voelen zich gemiddeld minder angstig op plaats 2, de Kapeldreef, dan op plaats 1, de tunnel, en op plaats 3, het steegje aan de achterzijde van de GB supermarkt.

De kernelementen van deze visuele voorstelling en de eraan verbonden conclusies, lopen overigens parallel met de resultaten van een zuiver statistische analyse. In eerste instantie werd via een variantieanalyse getest of de gemiddelde angstniveaus globaal voor de drie plaatsen significant van elkaar verschilden. Aangezien de *F* waarde die berekend werd, significant was op het 0.05 niveau, kunnen we concluderen dat de drie gemiddelden inderdaad statistisch van elkaar verschillen. In tweede instantie werden

paarsgewijze vergelijkingen op de gemiddelden uitgevoerd¹³. Ook via deze techniek constateren we dat de studenten zich significant gemiddeld angstiger voelen op de plaats van foto 1, de tunnel, dan op plaats 2, de Kapeldreef ($t(110)=5,734$; $p<0,017$). De gemiddelde angst die ervaren wordt op plaats 1 en 3, het steegje, verschilt niet op significante wijze ($t(94)=0,992$; $p=0,324$), maar tussen plaats 2 en 3 dan weer wel ($t(96)=4,311$; $p<0,017$); hieruit blijkt dat studenten toch significant gemiddeld meer angst zeggen te ervaren in het steegje achter de GB, dan op de Kapeldreef, wat op basis van figuur 1 enkel voor de mannen het geval was. Tot slot bevestigt een MANOVA toets ook wat figuur 1b reeds duidelijk maakt; geslacht heeft op de gemiddelde angstniveau's een significant effect, en dit in de gekende richting: vrouwelijke studenten voelen zich globaal genomen op de drie plaatsen gemiddeld angstiger dan de mannelijke studenten¹⁴.

IV. DISCUSSIE EN CONCLUSIE

De resultaten van het empirisch onderzoek op de campus Arenberg volgen dus grotendeels de conclusies van Fisher & Nasar; "fear spots at the microlevel do exist, and their physical characteristics include lack of prospect, much concealment for potential offenders to hide and wait for a potential victim, and lack of escape due to closed-in pathways or dead ends" (1995:232). Bovendien zijn er in ons onderzoek aanwijzingen dat ook de angst ervaren op deze *fear spots* verder gedifferentieerd kan worden afhankelijk van de geaccumuleerde aanwezigheid van dergelijke kenmerken en 'hints' in de omgeving die individuen wijzen op de potentiële aanwezigheid van gevaar of een dreiging, en hun mogelijke kwetsbare positie daar. Het individu screent voorafgaand aan en tijdens het betreden van een bepaalde plaats de omgeving, en evalueert - continu, bewust of onbewust - mede op basis van deze screening of zijn/haar situatie hetzij veilig, hetzij onveilig is. Omgevingsgerelateerde aanwijzingen en *incivilities* in de omgeving scheppen onzekerheid en sturen hierdoor mee de evaluatie van de situatie waarin men zich bevindt; blinde hoeken en donkere nissen, matige verlichting, beplanting,... verminderen het overzicht - en de controle - dat men van een bepaalde plaats heeft en kunnen op die manier de perceptie opwekken dat het risico van een potentiële dreiging of gevaar hier groter is, hoe klein in absolute termen ook. Op dit punt is verder onderzoek echter aangewezen; zo zou een derde kwalitatieve fase, waarbij men poogt dieper in te gaan op hoe het screenen van een 'betekenisgeven' aan de omgeving, alhoewel dikwijls onbewust, door studenten wordt geëxpliciteerd, vanuit een andere invalshoek het hier gevoerde onderzoek kunnen belichten. Maar ook een bredere kwantitatieve benadering waarbij men vertrekt van een aantal onderzoekers - of respondenten - die onafhankelijk en 'objectief' de omgeving 'scoren' op de hierboven aangehaalde karakteristieken en hints, en dit met een grotere aandacht voor potentieel 'storende invloeden', kan de draagkracht van wat hier gevonden werd aanzienlijk verhogen.

Uiteraard is ook hierbij steeds enige nuance noodzakelijk; vooreerst reageert niet iedereen op dezelfde manier op bepaalde 'objectieve' kenmerken of *cues* in de omgeving. Zo zijn bijvoorbeeld mensen die 'van nature' angstiger ('angst als trek') of onzekerder zijn, ook waakzamer en sneller gealarmeerd door bepaalde cues. Maar ook de inschatting van zichzelf als 'attractief doelwit', of als weerbaar of juist heel kwetsbaar indien zich daadwerkelijk een confrontatie voordoet, geeft mee vorm aan hoe angstig men zich in een bepaalde situatie voelt. Het beste voorbeeld hiervan is allicht het geconstateerde verschil in angstniveau's tussen vrouwelijke en mannelijke studenten, een 'constante' in de 'fear of crime' onderzoeksliteratuur¹⁵. Ten tweede wordt hoe angstig men is in een bepaalde situatie lang niet alleen bepaald door de omstandigheden

van die plaats of situatie, of de perceptie ervan. Alhoewel in ons onderzoek bijna niemand op de bewuste plaatsen negatieve ervaringen had, spreekt het voor zich dat een dergelijke ervaring op de bewuste, of een 'gelijkaardige', plaats een angst-faciliterende factor kan zijn. Maar niet alleen eigen ervaringen, ook die van vrienden, kotgenoten, medestudenten,... tot zelfs volslagen onbekenden, vage fragmenten van verhalen bij bakker of kapper, *urban myths* of broodje-aap verhalen, kunnen bepaalde plaatsen een negatief 'imago' geven (Brunt, 1989). Het lijkt ons relevant om ook met name deze laatste gedachte mee te nemen voor verder onderzoek naar onveiligheidsgevoelens op de universitaire campus.

Criminaliteit en onveiligheid op universitaire campussen zijn niet meteen pregnante, prioritair maatschappelijke problemen; ook bij ons is dit niet het geval, en in deze bijdrage zijn ook geen argumenten te vinden die hier wel voor pleiten. Het specifiek, kleinschalige - met positieve connotatie - karakter van dit soort onderzoek, gericht op het identificeren van geografisch duidelijk aanwijsbare *fear spots*, levert voor het veiligheidsbeleid op campussen naar onze mening echter wel relevante informatie aan. De wetenschap dat bepaalde aanwijzingen of hints in de omgeving op zijn minst deels verantwoordelijk zijn voor het etiketteren van een welomschreven plaats als *fear spot*, leert ons dat soms minieme modificaties, en 'positieve' ingrepen aan de omgeving reeds in staat zijn de perceptie ervan op te waarderen. Hierbij mag men evenwel de bredere context niet uit het oog verliezen; wil men op een campus met een relatief geringe criminaliteitsgraad, zoals Arenberg, het onveiligheidsgevoel aanpakken, dan moeten maatregelen zich ook in de eerste plaats daarop richten. Op die plaatsen criminaliteitsreducerende ingrepen - een 'relatief' marginaal probleem- plannen, zoals bijvoorbeeld cctv cameratoezicht, sos-palen, kunnen hierbij mogelijk zelfs contraproductief werken; immers, "by creating the image of a crime-ridden environment, public anxiety may be increased" (Mawby & Simmonds, 2004:81). Dergelijke maatregelen worden dan als het ware bijkomende hints die individuen erop wijzen dat men zich begeeft in een plaats waar waakzaamheid noodzakelijk is en een potentieel gevaar nooit ver weg, wat niet de bedoeling kan zijn.

V. LITERATUUR

"Heverlee wordt alsmaar veiliger. Nieuwe fietsstallingen op Cité en praatpalen langs de Voer". *Veto*, jg. 26, nr. 29, 2 mei 2000. Online beschikbaar op: <http://www.veto.student.kuleuven.ac.be/jg26/veto2629/voorpagina.html>

BARBARET, R., B.S. FISHER, G. FARRELL & H. TAYLOR (2003). *University student safety*. London: Home Office. Online beschikbaar op: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/r194.pdf>

BRANTINGHAM, P.J. & P.L. BRANTINGHAM (1994). Surveying Campus Crime: What can be done to reduce crime and fear? *Security Journal*, 5, 3, 160-171.

BRUNT, L. (1989). In de schaduw van het stedelijk elan. Angst en criminaliteit in de grote stad. *Justitiële Verkenningen*, 15, 8, 8-24.

FERRARO (1996). Women's Fear of Victimization: Shadow of Sexual Assault? *Social Forces*, 75, 2, 667-690.

FISCHER, C.S. (1981). The Public and Private Worlds of City Life. *American Sociological Review*. 46, 3, 306-316.

FISHER, B. & J.L. NASAR (1995). Fear spots in relation to microlevel physical cues: exploring the overlooked. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 32, 2, 214-239.

- FISHER, B.S. & J.J. SLOAN III (2003). Unraveling the fear of victimization among college women: Is the "shadow of sexual assault hypothesis" supported? *Justice Quarterly*, 20, 3, 633-659.
- FISHER, B.S., J.J. SLOAN III, F.T. CULLEN & C. LU (1997). The on-campus victimization patterns of students: Implications for crime prevention by students and post-secondary institutions. In: LAB, S.P. (ED.). *Crime prevention at a crossroads*, 101-123, Cincinnati, OH: Anderson.
- FISHER, B.S., J.J. SLOAN, F.T. CULLEN & C. LU (1998). Crime in the ivory tower: the level and sources of student victimization. *Criminology*, 36, 3, 671-710.
- FISHER, B.S. & A.R.P. WILKES (2003). A tale of two ivory towers. A comparative analysis of victimization rates and risks between university students in the United States and England. *British Journal of Criminology*, 43, 526-545.
- GABRIEL, U. & W. GREVE (2003). The Psychology of Fear of Crime. Conceptual and Methodological Perspectives. *British Journal of Criminology*. 43, 600-614.
- GOFFMAN, E. (1972). *Relations in Public. Microstudies of the Public Order*. Middlesex: Penguin Books.
- HALE, C. (1996). Fear of Crime: A review of the literature. *International Review of Victimology*. 4: 79-150.
- HART, T.C. (2003). *Violent victimization of college students. National Crime Victimization Survey, 1995-2000*. Bureau of Justice Statistics Special Report. Online beschikbaar op: <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/pub/pdf/vvcs00.pdf>
- HENSON, V.A. & W.E. STONE (1999). Campus crime: a victimization study. *Journal of Criminal Justice*, 27, 4, 295-307.
- MADRIZ, E.I. (1997). Images of Criminals and Victims: A Study on Women's Fear and Social Control. *Gender and Society*, 11, 3, 342-356.
- MAWBY, R.I. & L. SIMMONDS (2004). Feelings of Security in the City: Anxiety over Crime as Spatially Defined. *Security Journal*. 17, 2, 73-85.
- NEWMAN, O. (1973). *Defensible Space. Crime Prevention through Urban Design*. New York: Collier Books.
- PEETERS, C., B. VERBEECK, G. VERVAEKE, J. GOETHALS & S. PLEYSIER (2000). De constructie van een veiligheidsmodel in het kader van de veiligheids- en samenlevingscontracten. *Panopticon*. 21, 4, 346-355.
- PLEYSIER, S., G. VERVAEKE & J. GOETHALS (2001). Veiligheid: enkele theoretische en (macro)sociologische beschouwingen. In: CASSELMAN, J., J. GOETHALS, F. GOOSSENS, F. HUTSEBAUT, G. VERVAEKE & L. WALGRAVE (EDS.). *Veiligheid, een illusie? Theorie, onderzoek en praktijk*. 15-34. Brussel: Politeia.
- PLEYSIER, S., G. VERVAEKE & J. GOETHALS (2002). Het 'onveiligheidsgevoel' onderzocht. Groei-pijnen van een onderzoekstraditie in wording. In: BEYENS, K., J. GOETHALS, P. PONSAERS & G. VERVAEKE (EDS.). *Criminologie in actie*. 189-206. Brussel: Politeia.
- PLEYSIER, S., G. VERVAEKE, J. GOETHALS & L. PAUWELS (2003a). 'Acquiescence'. Het meten en modelleren van volgzzaamheid in twee gebalanceerde 'angst voor criminaliteit'-scales. *Panopticon*, 24, 6, 547-562.
- PLEYSIER, S., G. VERVAEKE, J. GOETHALS & J. BILLIET (2003b). Assessing measurement invariance in 'fear of crime' instruments. In: VANDERHALLEN, M., G. VERVAEKE, P.J. VAN KOPPEN & J. GOETHALS (EDS.). *Much ado about crime. Chapters on Psychology and Law*. Brussel: Politeia.
- ROBINSON, M.B. & K.L. MULLEN (2001). Crime on campus: a survey of space users. *Crime Prevention and Community Safety*, 3, 4, 33-46.
- SHAW, C. & H. MCKAY (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago: Univ. Press.

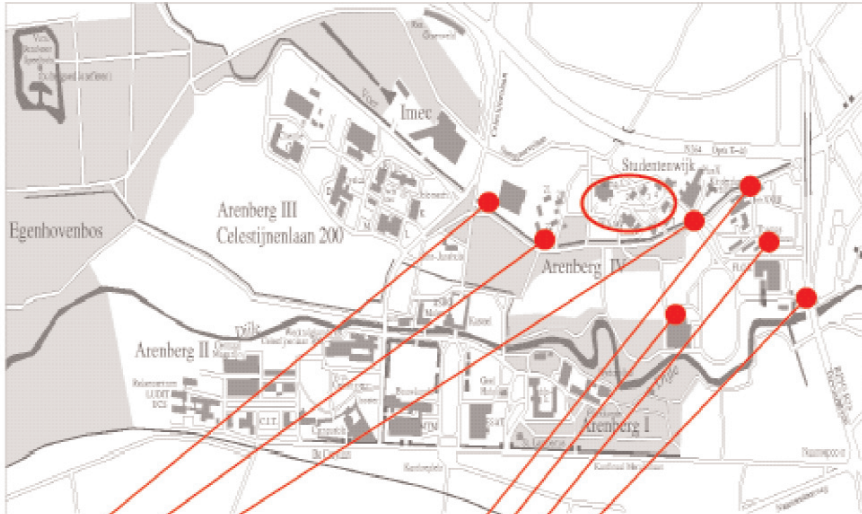

- SKOGAN, W.G. (1990). *Disorder and decline. Crime and the spiral of decay in American neighborhoods*. Berkely: University of California Press.
- SLOAN, J.J. (1994). The correlates of campus crime: an analysis of reported crimes on college and university campuses. *Journal of Criminal Justice*, 22, 1, 51-61.
- SMEDTS, D. (1999). *Opzet van het onderzoek*. Ongepubliceerd rapport van de Werkgroep Veiligheid/Dienst Studentenvoorzieningen K.U.Leuven, 04/05/1999.
- VAN DER PLOEG, H.M. (2000). *Handleiding bij de Zelf-Beoordelings Vragenlijst (ZBV). Een Nederlandstalige bewerking van de Spielberger State-Trait Anxiety Inventory*. Lisse: Swets Test Publishers.
- VAN DER WURFF, A. (1990). Angst voor criminaliteit en de omgeving: een signaalverwerkingsmodel. In: WINKEL, F.W. & A. VAN DER WURFF (EDS.). *Angst voor criminaliteit. Theorie Onderzoek Interventie*. 75-94, Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- VERVAEKE, G. & S. PLEYSIER (2001). De vlag dekt niet altijd de lading. Op zoek naar de definitie van het concept veiligheid. In: ENHUS, E., P. PONSAERS, F. HUTSEBAUT & L. VAN OTRIVE (EDS.). *De Politiehervorming*. 47-60. Brussel: Politeia/Centrum voor Politiestudies.
- VITELLI, R. & N.S. ENDLER (1993). Psychological determinants of fear of crime: a comparison of general and situational prediction models. *Personality and Individual Differences*. 14, 1, 77-85.
- WARR, M. & M STAFFORD (1983). Fear of Victimization: A Look at the Proximate Causes. *Social Forces*, 61, 1033-1043.
- WARR, M. (1990). Dangerous situations: Social Context and Fear of Victimization. *Social Forces*, 68, 891-907.
- WILSON, J. Q. & G. L. KELLING (1989). Broken Windows. In: DUNHAM, R. & G. ALPERT (EDS.). *Critical Issues in Policing. Contemporary Readings*. Illinois: Waveland Press.
- YOUNG, J. (1988). Risk of crime and fear of crime: a realist critique of survey-based assumptions. In: MAGUIRE, M. & J. POINTING (EDS.). *Victims of crime: a new deal?* Milton Keynes: Open University Press.

V. BIJLAGEN

Bijlage 1

CAMPUS ARENBERG (HEVERLEE-LEUVEN)

- Kapeldreef, 2^e stuk (2)
- Kapeldreef, 2^e stuk (2)
- Kapeldreef, 1ste stuk (3): zie foto 2
- Bocht Johannes XXIII (lamp stuk) (4)
- Sportcomplex De Naeyer en omliggende velden (2)
- Steegje achter GB (5): zie foto 3
- Tunnel onder ringweg (2): zie foto 1

(x) = aantal vermeldingen als 'fear spot'

Bijlage 2

FOTO 1: TUNNEL ONDER RINGWEG

FOTO 2: KAPELDREEF, 1STE STUK

FOTO 3: STEEGJE ACHTER GB

NOTEN

* Afdeling Strafrecht, Strafvordering & Criminologie, K.U. Leuven

¹ Patrick Van Calster is verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel; Ronnie Lippens is Reader in Criminology aan Keele University (U.K.) en Paul Ponsaers is professor aan de Universiteit Gent.

* Stefaan Pleysier is wetenschappelijk medewerker aan de Afdeling Strafrecht, Strafvordering & Criminologie, van de K.U. Leuven. Geert Vervaeke en Johan Goethals zijn allebei hoogleraar aan de Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie van de K.U. Leuven. Deze bijdrage kadert in een breder project, gefinancierd door het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen (FWO). Correspondentie: Stefaan Pleysier, Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie, Katholieke Universiteit Leuven, Hooverplein 10, B-3000 Leuven. E-mail: stefaan.pleysier@law.kuleuven.ac.be.

¹ Hierbij wijzen we er echter op dat de invalshoek en benadering van het 'studentenleven op de campus' in deze Amerikaanse studies eerder stereotiep, stigmatiserend en zelfs enigszins paternalistisch overkomt, waarbij men zich de vraag kan stellen of enige zin voor nuance niet ontbreekt.

² Bij deze wensen de auteurs Koen Neyens, verantwoordelijke voor het beheer van de residentiegroep Arenberg, en Danny Van Herck, diensthoofd van het Bewakings- en beveiligingsbeleid van de K.U. Leuven en lid van de werkgroep Veiligheid, te danken; niet alleen bij de voorbereiding voorafgaand aan ons empirisch onderzoek maar ook nadien, bij het uitschrijven van de resultaten, waren zij de personen die ons als 'insiders' van de nodige contextinformatie voorzagen. We zijn hen hiervoor, alsook voor het ter beschikking stellen van cijfergegevens uit eerder onderzoek waar we in deze bijdrage naar verwijzen, dan ook erkentelijk.

³ Gespreid over de Faculteit Wetenschappen (1910), de Faculteit Toegepaste Wetenschappen (3210), en de Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen (1450); maar ook studenten van de Faculteit Lichamelijke opvoeding en Kinesitherapie (1229) gebruiken frequent de campus-faciliteiten.

4 De totale steekproef bevat ongeveer 31% eerstejaarsstudenten, ongeveer een kwart zat op het moment van de bevraging in zijn tweede jaar aan de K.U.Leuven, en 44% was al drie jaar of langer student aan de K.U.Leuven.

5 De praktische uitvoering van het onderzoek was in handen van Sara Aerts, Jan Domen, Maarten Eersels, Ellen Hoefnagels, Kirsten Vandeurzen en Ellen Van Gompel, licentiestudenten Criminologie aan de K.U. Leuven. Bij deze dan ook onze waardering voor hun actieve participatie aan en inspiratie bij dit onderzoek.

6 Voorop werd gesteld dat, om de validiteit niet in het gedrang te brengen, respondenten uit fase één niet geselecteerd konden worden voor de tweede fase van het onderzoek. De keuze voor 'slechts' één woonblok voor de selectie van respondenten voor het kwalitatief interview had als voordeel dat op die manier voor de tweede, kwantitatieve fase van het onderzoek, alle resterende woonblokken en de bewoners ervan nog in aanmerking kwamen.

7 Misschien meer nog dan in ander onderzoek dient men bij onderzoek naar angst voor criminaliteit of onveiligheidsgevoelens rekening te houden met de realiteit dat de non respons allicht nooit toevallig is maar samenhangt met de centrale concepten uit het onderzoek, en dus per definitie de representativiteit in gevaar brengt. Zo is het niet ondenkbeeldig dat wantrouwige, angstige en geïsoleerde individuen allicht minder snel bereid zullen zijn om te participeren in wetenschappelijk onderzoek (Young, 1988). Overigens blijkt het non respons probleem een potentieel argument pro de postenquête: "(...) fear of victimization appears to be a primary cause of non-response in urban surveys using personal interviewers. That is, surveys using personal interviews tend to undersample fearful individuals, a finding that is borne out by the fact that 18 percent of our respondents reported that they have refused to answer their doors due to fear of victimization" (Warr & Stafford, 1983; zie ook Fischer, 1981). Alhoewel inspanningen werden gedaan om de non-respons te beperken is het resultaat hiervan vrij gematigd; 298 vragenlijsten werden rondgedeeld, waarvan 123 terug werden bezorgd, wat resulteert in een response-rate van 41.3%. De enquête werd enkele dagen voordien via e-mail bij de residenten (woonblokverantwoordelijken) en studenten aangekondigd; een week na het verspreiden werden de respondenten die de enquête reeds terugbezorgden via e-mail bedankt, en de anderen verzocht alsnog in het onderzoek te participeren. Met Studentenvoorzieningen K.U. Leuven werd bovendien afgesproken dat ingevulde vragenlijsten eenvoudig in de postbus van de resident van hun woonblok gedeponeerd konden worden. Zo werd getracht de 'kosten' in het beslissingsproces van de potentieel respondent om al dan niet deel te nemen, binnen de mate van het mogelijke, te drukken. Overigens was het in deze specifieke context ook niet evident populatiegegevens te bekomen, wat een geprononceerde uitspraak over de daadwerkelijke representativiteit verder bemoeilijkt.

8 We hebben het hier voor alle duidelijkheid over de concrete 'angst voor criminaliteit', en niet over het onbestemde, vage en chronische gevoel van onbehagen en onzekerheid, nauw verbonden met de maatschappij en de tijd waarin we leven (zie o.a. Pleysier e.a., 2001), dat wel eens met 'angst voor criminaliteit' wordt verward. Het gaat m.a.w. om die situaties die voor de respondent een reële (objectieve of subjectieve) dreiging voor zijn/haar eigen veiligheid vertegenwoordigen en om die reden angst opwekken. Het is evident dat deze nauw afgebakende invulling van het centrale concept ook dichter aansluit bij het eerste deel en de daar beschreven potentiële invloed van *microlevel cues* in bepaalde concrete situaties op het angstniveau van het individu.

9 De precieze instructie voorafgaand aan de aangeboden foto's (zie bijlage 2), luidt als volgt: "Nu volgen nog enkele vragen over veiligheid. Hieronder vindt u drie foto's van plaatsen hier in de omgeving, telkens met een aantal uitspraken. Lees iedere uitspraak door en zet dan een kringetje om het cijfer rechts van die uitspraak om daarmee aan te geven hoe u zich zou voelen indien u op de plaats van de foto, 's avonds, alleen bent".

10 Toestandsangst wordt hierin gedefinieerd als zijnde "een voorbijgaande, momentane, emotionele conditie van het individu, die gekenmerkt wordt door subjectieve, bewust ervaren gevoelens van spanning of gespannenheid, alsook door een verhoogde activiteit van het autonome zenuwstelsel.